

HOCAM PROFESÖR YÜKSEL ÜLKEN'İN ARDINDAN

Prof.Dr.Ahmed Güner SAYAR*

Üzerimizde hakkı olan hocalarımızdan bir güzel insanın vefatıyla ona gönül borcumun naçiz bir nişanesi olarak duygularımın tercümanı cümleleri yanyana getirebilmenin sıkıntısını yaşıyorum. Aslında sıkıntı onu her gördüğümüzde 'işte dünya boş değil, iyiler de var, onların içinde Yüksel Hocam da var' deyip bunun güveni ile yaşarken aniden bir boşluğa yuvarlanmaktan kaynaklanıyor. Yaşadığımız toplumda muhakkak ki size ait bir nüfusun önemli bir rüknünü bu ölümle kaybediyor, vatanınızda gurbetin karabasanını duymaya başlıyorsunuz. Bir ölünün büyüklüğü burada, geriye bıraktığı bu boşluktur. Yüksel Ülken ardından kendi adını hayırla yadettirecek, anıları dilden dile, gönülden gönüle akacak bir insandır. 20. yüzyılın büyük Türk şairlerinden Abdülaziz Mecdi [Tolun] Efendi 'unutulmaz' redifli o muhteşem gazelinde¹

'İrfan ile ahlak ile kıl zatını mümtaz
Evsafı mükemmel olan insan unutulmaz'

mısraı ile Yüksel Hocamız için bizim duygularımızın tercümanı olmuştur. Gerçekten de Yüksel Ülken örnek bir hoca, iyi bir eğitimci, sohbeti aranılan sıcak bir dost, kısaca olgun bir insandı. Bu yazımda kırık dökük anılarımla hocam Yüksel Bey'i anlatmaya çalışacağım.

I

1964 Kasımında İktisat Fakültesi'nde üniversiter hayata öğrencilikle adım attığımda bir çok öğrenci gibi ben de 'İktisata giriş'i fakülte'deki derslerden öğrenemedim. Güç bela yakamı sıyrıp ikinci sınıfa geçtim. Zannediyorum 1965 Aralık'ında bir gün İktisat Fakültesi'ne henüz başlamış liseden bir arkadaşımın daveti üzerine

*I.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

¹O. Ergin(der.), "Baltkesirli Abdülaziz Mecdi Divanı", (İstanbul,1945), sf.98.

pencereleri Süleymaniye'ye bakan giriş katında içini 40 civarında öğrencinin doldurduğu bir dershanede bir 'İktisada giriş' dersi izledim. O bir saatlik dersi unutamıyorum. Dersin hocası Yüksel Ülken, dersin konusu ise 'azalan marjinal fayda' idi. Dersi anlatırken verdiği sayısal örnek, ustaca çizdiği grafikler ve öğrencinin mevzu kavraması için sergilediği bir kaç farklı misali dinlerken Ülken'in hocalık sanatına hayran kaldım. Marjinal faydanın sifıra vardığı doyum noktasının eski dildeki karşılığının 'işba' noktası olduğunu o derste öğrendim. Dahası, marjinal faydaya ilişkin verdiği misallerden birini bir anektodla süsledi. Kendisinin de bu anekdotu yıllar önce İstanbul Erkek Lisesi'nde edebiyat hocası Hakkı Süha Gezgin'den duyduğunu sözlerine ilave etti. O ders sonrası yaptığım zihni bir muhasebe ile İktisatı talebeye sevdirmenin hocanın becerisi olduğu sonucuna vardım. Benim Yüksel Ülken ile ilk karşılaşmam bu vesile ile oldu. Fakülte son sınıfta iken kendisinden 'Dünya Ekonomisi' derslerini keyifle izledim. Hele son dersinin son on dakikasını hayat yoluna çıkacak biz öğrencileri için unutulamayacak bir ahlak dersine ayırdı ve "hayatta zinhar hiç kimseyi hor görmeyiniz" diyerek sözlerini bitirdi.1968 Haziran'ında son sınıf İktisat sınavına ben, kaderin bir lütfu, Yüksel Ülken ve Ali Özgüven ikilisinden girdim. Sınav heyecan ve sıkıntısını pek yaşamadan sorulan soruları cevaplandırdım. Bu Yüksel Hocamla ilk kez rû-be-rû sorulu cevaplı karşılaşmamdı.

1975 yılında I.Ü. İktisat Fakültesi'nde akademik hayata başlayınca Yüksel Hocamızla görüşmelerimiz sıcaklığını artıracak bir sohbeta de kapı açtı. O yıllar, 1975 ve ertesini, anarşi ve terörün kol gezdiği, insanların sindiği, ruhların sığılmıyacak limanlar aradığı zor zamanlardı. Sokaktaki anarşiye karşı fakülte çatısı altında devletten yana kararlı tutumuyla Yüksel Hoca içinde benim de bulunduğum asistan kuşağına bu tavrıyla iyi bir örnek oldu. Onun bulunduğu mecliste kendi payıma ben de güven bulur, sözün bir ucuna teklifsizce karışırdım. Sermayesi sadece kuru muhabbet olan bu görüşmeler aslında saygı ve sevgiye dayalı bir dünya kurmuştu. Görünenin ötesine varmış, dost iki insan olmuştuk. Herhalde bu merteye benim kendisinin ebedi talebesi olma vasfını bozmıyan bir ruh birliği idi. Fakülte'deki meslektaşlarını koruması, onları birbirlerine yaklaştırmayı görev bilmesiyle mesleki dayanışmanın en mükemmel örneğini onda gördüm.² Bu halin

²Akademik dostları Profesör Ülken'in mesleki dayanışmada gösterdiği duyarlılığa dair çok şeyler söyleyeceklerdir. Sadece sahibi olduğum bir hadisede Yüksel Hocamın gösterdiği canhıraş tavrı beni bir yazı yazmaya itmmişti: [Bk. A.G. Sayar, 'Cemil Meriç'e Dair Anılar ve Ali Bey'in Doçentliği', "Dergah", Sayı 66, (1995), sf. 14-16]. Bu

sadece İktisat Fakültesi ile sınırlı kalmadığını zannediyorum. Onun İstanbul Üniversitesi'nde hekim akademisyenlerin ezici çoğunluğunu bile bile rektörlüğe aday olması gerçeğini herhalde burada aramalıyız.

Hocam Yüksel Ülken'le en son sohbetimiz 13 Mart 1996 günü oldu. Ben koltuğumun altında üzerinde halen çalışmakta olduğum "Sabri F. Ülgener: Bir İktisatçının Entellektüel Portresi" adlı kitabın beni epey yoran son derece netameli bölümü '1960 ve sonrası: İktisat Fakültesi'nde Ayrılan Yollar' için hocamın ziyaretine gitmiştim. Odada akademik dostlarımız Merih Paya ile Kaya Ardıç da vardı. Yüksel Hocam: 'Ahmed! Biliyormusun, Esat [Çam] ile ben emekli olduk. Sırada Mükerrrem [Hiç] ile Metin [Kutal] var. Sanki emekli olmamış gibiyim. Herşey aynen devam ediyor, derslere girip çıkıyorum. Farkı bir-iki gün içinde maaşı alınca göreceğim' deyince 'Hocam! Emeklilik idari bir işlem. Burada bizler sizin hep talebiniz olduk. Ben sizden çok şey öğrendim. Şu ziyaretim bile sizin bilginize başvurmak için. Bana izin verirseniz yanımdaki notlarımdan okumak istiyorum. Sizden de gerekli müdahalelerde ve katkılarda bulunmanızı rica ediyorum.' dedim ve müsaadelerini alarak 1960 ertesinde İktisat Fakültesinde öğretim üyeleri arasındaki fikri bölünmüşlüğü dair yazdıklarımı okumaya başladım. Saat 15.00'i birkaç dakika geçiyordu ki dersleri olan Merih Paya ile Kaya Ardıç ilginç olmaya başlayan bu sohbeti ister istemez yarım bıraktılar.³ Odada hocamla başbaşa kaldık. "Neden Yön Bildirisi'ne imza atmadınız?" sorumu şöyle cevaplandırdı: "Bildirinin yayımlandığı tarihte ben İtalya'da idim. Dolayısıyla Yön Bildirisi'nde imzam yok. Türkiye'de olsa idim imzalıydım." Yüksel Hocam daha sonra fakültede 1960 sonrasında başlayan hocalar arasındaki kargaşaya dair bazı bilgiler sundu. Bu arada F. Perroux'ya dayanarak iktisadi sistemlerin

yazının bir yerinde şunları yazmıştım: "Benim Cemil Meriç üzerine hatıralarımı kaleme almak gibi bir niyetim yoktu. Bir sohbetimizde hocam Prof. Dr. Yüksel Ülken'den dinlediklerim bana bu yazıyı yazdırttı." [ibid., sf. 16, dn. 20].

³23 Mayıs 1996 günü Fatih Camii'nde Yüksel Hocamızın cenaze namazı için saftaki yerimi aldım. Yanımda Kaya Ardıç ile Merih Paya vardı. Namazı kıldırmakta görevli hoca teeddüben imametini yaşı 80'in üzerinde nur yüzlü bir pîr-i faniye bırakmaya hazırlanırken bir boşluk hasıl oldu. O esnada Kaya ile Merih sanki söz birliği etmişçesine birden bana dönüp 'bizler ayrılınca Yüksel Hoca ile neler konuştunuz?' dediler.

yakınlaşmasını savunduğu için eleştiri oklarından kendisinin de nasibini aldığını anlattı. Bu bağlamdaki sözlerini şöyle bağladı: "Eleştirildim ama olayların akışı beni haklı çıkardı." Daha fazla rahatsız etmeme düşüncesiyle kendisine teşekkür ettim. Çalışmamın çıkaracağı düğümlerin çözülmesi için bilgilerine tekrar başvuracağımı ilettim, ve bu hususta da müsaadelerini aldım. Her zamanki inceliği ile talebesinin yanaklarından öptü ve görüşme dileğini tekrarladı. Veda ettiğimde Yüksel Hocamla bunun son görüşmemiz olduğunu nereden bilebilirdim. Birkaç gün sonra sıhhi dengelerinin bozulması ise sevenleri için bir yıkım oldu.

II

Aziz ve sevgili hocamız Yüksel Ülken İktisat Fakültesi'nin ilk kuşak Alman ve Türk hocalarında görülen püriten ahlakın bir takipçisiydi. Toplum çıkarlarını herşeyin üstünde tutan bu yolla talebelerinin yetişmesi için gayret sarfeden, nesli inkıza uğramış idealist aydın tipinin temsilcisiydi. İktisadi hürriyetçilik içinde devletin tanzim edici rolünü benimsemiş olmasının gerisinde Cumhuriyet'in Osmanlı'dan devraldığı ekonomik mirasın zayıflığı bulunmaktadır. Bu sebepten Cumhuriyetimizin kurtuluş ve kuruluş devirlerinde Atatürk'ün iktisat kafasına gönül vermesi ve bunu bir kitapla [Atatürk ve İktisat, (Ankara, 1981)] taçlandırması sebebsiz değildi. Kısaca, Türk devletinin bekası onun üzerine titredığı esas konuydu. Aziz naşının üzerine örtülen Türk bayrağı aslında yaşarken onun ruhunu sarmıştı. Dürüstlüğü, ahlaki olgunluğu ve savunduğu ideallere ödünsüz bağlılığı ile çok sevildi ve takdir edildi. Cenab-ı Hak'tan aziz hocam için rahmet dileklerimi tekrarlarken onun gibi hizmet erlerini Türklüğe bağışlamasını niyaz ediyorum.